

Ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, θεολόγος τῆς νεοπατερικῆς σύνθεσης

Μὲ τὴν Ὀκτωβριανὴ ἐπανάσταση τοῦ 1917 οἱ διαφαινόμενες ἀπὸ τὸν 19ο αἰ. ἀνανεωτικὲς τάσεις τῆς ὀρθόδοξης σκέψης πέρασαν ἀναγκαστικὰ τὰ σύνορα τῆς Ρωσίας καὶ κάτω ἀπὸ συχνὰ ἀντίξοες συνθήκες συνάντησαν τὰ πρωτοποριακὰ θεολογικὰ ρεύματα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ διαλέχθηκαν μαζί τους γόνιμα καὶ δημιουργικά. Θεολογικὲς προσωπικότητες, ὅπως ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, ὁ π. Σέργιος Μπουλγκάκοφ, ὁ Βλαδίμηρος Λόσκυ, ὁ π. Κυπριανὸς Κέρον, ὁ π. Νικόλαος Ἀφανάσιεφ, ὁ Παῦλος Εὐδοκίμοφ καὶ οἱ μεταγενέστεροι π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν καὶ π. Ἰωάννης Μάγιεντορφ, συνέβαλαν σὲ μιὰν ἄλλη ἔκφραση τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας καὶ παράδοσης, ἡ ὁποία εἶναι ἀνοικτὴ καὶ διαλέγεται μὲ τίς μεγάλες θεολογικὲς καὶ πολιτισμικὲς ἀνακατατάξεις στὴ δυτικὴ Εὐρώπη. Ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ σύντομα διαχώρισε τὴ θέση του ἀπὸ τὴν ἐσωστρέφεια τῶν Ρώσων θεολόγων τῆς πρώτης γενιᾶς μὲ ἔντονα ἀκόμη τὰ σλαβοφιλικά στοιχεῖα μίας ὁμολογιακῆς ἀντίληψης, καὶ μὲ τὴν δυναμικὴ στροφὴ του στὴν παράδοση τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἔδειξε τὸν δρόμο γιὰ τὴν δημιουργικὴ ἀνάκτηση τοῦ πατερικοῦ ἠθους καὶ φρονήματος στὴ σύγχρονη ὀρθόδοξη θεολογία.

Ὁ Φλωρόφσκυ μὲ μία στέρεη ἐγκύκλια καὶ πανεπιστημιακὴ παιδεία, ἔχοντας βιώσει ἔντονα τὴν καταγίδια τῆς ἱστορίας στὴ Ρωσία, τὴν ἐξορία καὶ τὴν φυγὴ ἀπὸ τὴν πατρογονικὴ γῆ, δὲν βρῆκε καταφύγιο ἀπλῶς στὴν Εὐρώπη καὶ ὕστερα στὴν Ἀμερικὴ, ἀλλὰ ἐγίνε πολίτης τοῦ κόσμου, πολίτης τῆς χριστιανικῆς οἰκουμένης. Ὁ Φλωρόφσκυ ὑπῆρξε διδάσκαλος, ἐρευνητὴς καὶ συνάμα ἐρμηνευτὴς καὶ ἀνατόμος τῆς παράδοσης τῆς Ἐκκλησίας μέσα ἀπὸ τοὺς δρόμους τῆς πατερικῆς θεολογίας.

Ἦδη ἀπὸ τὸ 1929 ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ παρουσίασε τὴν Εὐχαριστία ὡς τὸ μυστήριον τῆς *καθολικότητας*, δηλαδή, τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ἐκθέτοντας τὰ ἐκκλησιολογικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς εὐχαριστιακῆς θεολογίας μὲ ἕναν τρόπο τελειῶς διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸν τῆς σχολαστικίζουσας ἀκαδημαϊκῆς θεολογίας. Οἱ ἱστορικὲς, πατρολογικὲς καί, κυρίως, οἱ ἐκκλησιολογικὲς του μελέτες μαρτυροῦν τὴν ἔντονη πρόσδεση τοῦ Φλωρόφσκυ στὸν «ἐκχριστιανισμένο Ἑλληνισμό» τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀρχὴ τῆς *ἐλευθερίας* καὶ τοῦ *προσώπου*, ἡ *διαλεκτικὴ πιστοῦ* καὶ *ἀπίστου*, τὸ *ἀσκητικὸ κατόρθωμα*, ἡ *ἀσύμμετρη Χριστολογία*, καὶ ἡ *χριστοκεντρικὴ θεώρηση* τῆς Ἐκκλησιολογίας εἶναι ὀρισμένες μόνον ἐρμηνευτικὲς ὁψεις τῆς θεολογικῆς του συμβολῆς. Ὁ *ἐκχριστιανισμένος Ἑλληνισμός* εἶναι μία θέση τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ μὲ πολλοὺς ἀποδέκτες· ἀφενός, εἶναι μία ἀπά-

ντηση πρὸς τοὺς Ρώσους θεολόγους καὶ θρησκευτικούς φιλοσόφους πὸν ἔκαναν λόγο γιὰ ἕναν ρωσικὸ Χριστό, ἔστω καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ γερμανικοῦ ἰδεαλισμοῦ καὶ ρομαντισμοῦ, ἀφετέρου, ἀπευθύνεται κυρίως πρὸς τὶς προτεσταντικὲς θέσεις τοῦ Α. Harnack γιὰ τὸν «ἑξελληνισμό τοῦ Χριστιανισμοῦ», ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν νεοσχολαστικὴ θεολογία τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ.

Ἐπισημαίνοντας τὶς χρόνιες ἐπιδράσεις τῆς δυτικῆς θεολογίας στὴν χριστιανικὴ Ἀνατολή, ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ ἄσκησε ἔντονη καὶ συνάμα δημιουργικὴ κριτικὴ στὸ φαινόμενο τῆς «ψευδομόρφωσης» καὶ τῆς «βαβυλώνιας αἰχμαλωσίας» τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας. Ὁ θεολογικὸς του δυναμισμὸς ἐκφράστηκε καίρια καὶ ἀποφασιστικὰ ἤδη στὸ Α΄ Συνέδριο τῆς Ὁρθόδοξης Θεολογίας τὸ 1936 στὴν Ἀθήνα, στὸ ὁποῖο ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ ἔκανε λόγο γιὰ τὴν ἀνάγκη μίας *νεοπατερικῆς σύνθεσης*. Πρόκειται γιὰ μίαν σύγχρονη ἐρμηνεία τοῦ πνεύματος καὶ ὄχι ἀπλῶς τοῦ γράμματος τῶν Πατέρων, γιὰ μίαν ἀνάδειξη τῶν ὑπαρξιακῶν στοιχείων πὸν συγκροτοῦν καὶ προσδιορίζουν τὴν πατερικὴ θεολογία, καθὼς καὶ τὴν γόνιμη καὶ δημιουργικὴ μεταφορὰ τῆς στὰ σύγχρονα προβλήματα τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο ἔχει καίρια σημασία γιὰ τὴ δική μας ἐποχὴ, ὅπου συχνὰ γίνεται λόγος γιὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μὲ ἕναν τρόπο, ὁ ὁποῖος ἐπαναλαμβάνει στείρα καὶ ἀντιγραφικὰ ἀπλῶς τὸ γράμμα καὶ ὄχι τὸ ζωογόνον Πνεῦμα καὶ τὴν ὑπαρξιακὴ στάση καὶ νοοτροπία τῆς θεολογίας τους.

Τέλος, ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ στὶς ἀπαρχὲς τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης καί, ἐν τέλει, στὴν ἴδρυση τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν μέσα ἀπὸ τὸ τμήμα «Πίστις καὶ Τάξις», σκιαγραφοῦν μίαν οἰκουμενικὴ προσωπικότητα πὸν διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο στὴν πορεία τῆς σύγχρονης ὀρθόδοξης θεολογίας καὶ τῆς μαρτυρίας τῆς στὸν δυτικὸ κόσμον καὶ πολιτισμὸ. Ἐκκινώντας ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῆς ἀρχαίας καθολικότητος τῆς ἀδιαίρετης Ἐκκλησίας, ὁ Φλωρόφσκυ θεωρεῖ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴν Δύση ὡς δύο «σιαμαῖες ἀδελφές», δηλαδή, ὡς δύο ἀλληλοεξαρτώμενες καὶ ἀλληλοπεριχωρούμενες παραδόσεις. Καθὼς ἐπισημαίνει, «ὁ σκοπὸς ἐνθουσιάζει περισσότερο ἀπὸ τὴν κληρονομία. Καὶ ὁ στόχος τοῦ σύγχρονου ὀρθόδοξου θεολόγου εἶναι πολὺπλοκος καὶ τεράστιος. Πρέπει πολὺ νὰ μαθητεύσει πρὶν ἀκόμη μπορέσει νὰ μιλήσει μὲ αὐθεντία. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα πρέπει νὰ συνειδητοποιήσει ὅτι ὀφείλει νὰ μιλήσει σὲ οἰκουμενικὸ ἀκροατήριον. Δὲν μπορεῖ νὰ κλειστῆι στὸ καβούκι κάποιου τοπικῆς παράδοσης – ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἡ Ὁρθόδοξη, δηλαδή ἡ πατερικὴ παράδοση, δὲν εἶναι μίαν τοπικὴν παράδοση ἀλλὰ βασικὰ οἰκουμενικὴ. Καὶ πρέπει νὰ χρησιμοποιήσει ὅλες του τὶς ἰκανότητες γιὰ νὰ ἐκφράσει μὲ τέτοιο τρόπο τὸ οἰκουμενικὸ μήνυμα τῶν Πατέρων, μὲ τρόπο πὸν νὰ διασφαλίζεται ἡ οἰκουμενικὴ καὶ ἡ πραγματικὰ παγκόσμια ἀποδοχὴ του».

Σταῦρος Γιαγκάζογλου